

XVIII.

A' SZÉP MESTERSÉGEKRŐL.

(Lásd: *Sulzers Allgem. Theorie. Art. Künste.*)

A' Szép Mesterségeknek Eredete és Mivólta.

A' Szép Mesterségeknek neve alatt, a' mint tudva van, a' Költés, Ekesen-szóllás, Kép-írás, Kép-faragás, Építés, Kertésztség, Epetsélés, Tántz, Muzsika, és ezeknek külömb-féle ágai, értetődnek. A' ki ezeket a' Mesterségeket leg-először *szépeknek* nevezte, által-látta minden bizonynyal, hogy azoknak mivólta a' kellemetesnek a' hasznossal való öfzve-szerkezte-tésében, avagy azoknak az állapotoknak *meg-szépít-tésében* áll, mellyeket a' közönséges mesterség köz ha-zsonra fel-talált. Valóban leg-termézetesebben-is meg lehet eredeteket magyarázni abból a' hajlandóságból, melly arra kéfztet bennünket, hogy azokat az álla-potokat, mellyekkel naponként élünk, meg-szépíttsük. Vóltak minden bizonynyal tsupán tsak hasznos épüle-tek, és tsak a' szükséges állapotoknak ki-fejezésére szolgáló nyelvek, minek-előtte az emberek arról gon-dolkodtak vóna, hogy amazokat a' rend és egy-mér-tékűség, ezeket pedig a' helyes hangzás által, kelle-metesebbekké tegyék.

Valamennyi szép Mesterségek tehát, mind a' finomabb lelkeknek a' szelíd érzésekre-való és velek-

született hajlandóságából támadtak. Az a' Páfstor, ki a' maga' bottyának vagy ivó poharának leg-először szép formát adott, vagy azokra tzipraságokat vágott, a' Kép faragást; az a' vad Ember pedig, kit szerentsébb elméje arra birt, hogy fel építendő kunyhóját rendbe szedgye, és részeinek illendő arányozattára vigyázzon, az Epítő-mesterséget találta-fel. Ugy szintén, a' ki leg-először azonn fáradozott, hogy, a' mit másoknak el akart beüzélni, azt renddel és kellemetességgel mondgya-el, az, a' maga' Nemzeténél az Ékesen-szóllásnak szerzője volt.

A' szép Mesterségeknek mivóltát tehát ebben a' szükséges állapotoknak meg-szépítésében, nem pedig (a' mint olly sok-féle-képpen tanítatik) a' Természetnek valamelly határozatlan követésében, kell keresni.

E' gyenge és a' Természetben-fekvő tsirákból, szorgalmas dajkálás által, maga virágoztatta-ki lassanként az Emberi Esz a' szép Mesterségeket, és elvégre drága gyümölcsökkel tündöklő és meg-betsülhetetlen fákká nevelte. A' Mesterségeknek sorsa szinte olyan volt, mint akármelly egyéb emberi leleményeké. Ezek sokszor tsak a' tsupa esetnek mivei, és első kezdetekben igen tsekélyek voltak; de a' lassanként-való ki-dolgozás által felette hasznosak, és erre-való nézve fontosak-is lettek. A' Geometria elejinten tsak nyers és rendetlen Föld-mérsekelés, az Afztronomia pedig a' hivalkodó embereknek tsupa újság után való esdeklésből támadott foglalatosságok volt. Arra a' felségre, mellyben ezek a' Tudományok

most vagynak, és ama' különös hasznokra, mellyekkel az Emberi Nemzetnek kedveskednek, tsak eredeti állapotoknak ezzes és lassanként-történtt tágíttása által jutottak.

Ha tehát tellyes-bizonyos volna-is, hogy a' szép Mesterségek, kezdeteikben tsupán tsak a' szemnek, vagy egyéb érzékenységeknek gyönyörködtetésére intézett próbák voltak: távól légyen mind-az-által tollunk, hogy azoknak egész betsét és leg-főbb tzéllját tsak ebben a' gyönyörködtetésben keressük. Ha az embernek betséről helyes ítéletet akarunk ejteni, nem első gyermek-korában, hanem tellyes férjfiúi éztendeiben kell ötet meg-visgálnunk.

Itt tehát leg-először azt kell ki-nyomozni: mik lehetnek, egész mivóltokra nézve, a' szép Mesterségek; és mitsoda hasznokat lehetne azokból az Emberi Nemzetre reményleni? Ha nekünk egynehány gyenge, vagy könnyen-gondolkodó Agyvelejűek azt mondgyák, hogy tsupán tsak a' gyönyörködtetést tárgyazzák; és, hogy azoknak végső tzéllok az érzékenységeknek és a' képzelésnek múlatásából áll: visgállyuk-meg, ha vallyon a' józan Ész a' szép Mesterségekben nem talál-e valamit, a' mi fontosabb volna? Lásuk-meg, mitsoda hasznát veheti a' Böltsesség először ama' hajlandóságnak, melly a' mesterségre-született embereket arra ösztönözi, hogy mindent meg-ízépítsenek; az-után pedig annak a' természet szerént-való készségnek, melly az embert képessé téfzi arra, hogy a' Széptől meg-illetődgyék?

Hogy ezt a' fel-tett tzel't el-érjük, nem szükséges, mélyebb vagy hosszabb efmélkedésekre bocsátkozunk. A' Természetnek vizsgálásában sokkal közelebb utat találunk annak meg-lelésére, a' mit keresünk. Ez az első és leg-főbb Mester, és az ő tudálatos rend-tartásiban mindent fel-találunk, a' mi az emberi Mesterségeket a' leg-nagyobb betsre és leg-főbb tö-kéletességre emelheti.

Az egész Teremtésben minden arra látszik tzel-lozni, hogy a' szem és a' többi érzékenységek minden-felől kellemetesen érdekeltessenek. Minden álla-pot, mellyel élünk, azonn-kivül hogy hasznos, szép-is egyfzer-'s-mind. Még azok az alkotmányok-is, mellyek nem egyenesen hozzánk tartoznak, tsupán tsak azért tetfzenek, szép formák-fzerént ábrázolva, és szép szí-nekkel fel-ruházva lenni, mivel naponként szemeink előtt forognak. A' Természet, e' minden-felől reánk tolódo kellemetességek által, kétség kívül arra a' sze-lédségre és érzékenyességre akarta, egy-általlyában, szíveinket vezetni, melly a' mértékletlen maga-fzere-tetből és a' hathatós indulatokból támadni szokott vadságot a' kegyesség által meg-mértékli. A' szépsé-gek, egy bennünk-fekvő finomabb érzékenységgel szoros szövetségben állanak. Ez, a' Természetben min-denütt elő-akadó színeknek és szavaknak érdekléseitől mind-üntalanul ingereltetik, és így fel ébred bennünk lassanként a' gyengédebb érzés; a' lélek és szív buz-góbban kezdenek munkálkodni; 's nem tsak a' go-rombább hajlandóságok, mellyek az oktalan állatok-ban-

ban-is meg-vagynak, hanem még a' fzelidebb indúlatok-is, tehetős iparkodásra gerjesztetnek. Ez által, valóságos emberekké leszünk; tehetőségünk meg gyarapodik, mivel körülöttünk a' bennünket-érdeklő állapotok-is meg-fzaporodnak; a' bennünk-fekvő erők egy közönséges buzgásra gerjednek; fel-emelkedünk a' porból; a' nálunknál-felségesb Valóknak nemességéhez közelítettünk; és a' Természetet már nem egyedül-arravalónak talállyuk, hogy baromi szükségeinket meg-elégtse, hanem, hogy lassanként a' mi valóinkat-is, a' felségesb vele-való élés által, meg-nemesítse.

A' Természet azonban, ezzel az alkotmányoknak közönséges meg-fzépítésével meg nem elégedett: hanem a' kellemetességnek tellyes erejét kivált-képp' az olyan állapotokba tette, mellyek a' mi boldogíttatásunkra leg-szükségesebbek. Sőt a' szépséggel és rútsággal egy-általlyában arra él, hogy velünk a' jót és a' rosszat meg-ismértesse: mire-nézve, amannak magához-vonzó kellemetességet ad, hogy szeressük; ennek pedig ellenes erőt, hogy utállyuk. Mi szükségesebb az embernek boldogságára és leg-fontosabb hivatallyának bé tellyesítésére a' társaságos szövetéseknél, mellyek a' viszontag-való gyönyörködtetések által köttetnek? de kivált ama' boldog egyesülésnél, melly által a' még a' nagyobb társaságokban-is magános ember olly társat talál, a' ki vele mindent meg-olst; örömeit, midőn vele együtt-érzi, meg-fzaporítja; gondgyait meg-enyhíti, és minden fáradttságait meg-könnyebbíti? Es hová-is helyhez-

tetett a' Természet több kellemetességet, mint az emberi formába, melly által a' *sympathiának* leg-erősebb szövetségei köttetnek? jól-lehet a' szépségnek leg-hathatós ingerléseit oda gyűjtötte még-is, a' hol a' leg-bóldogabb egyesüléseknek végbe-vitelére leg-szükségesebbek. A' léleknek tökéletessége és a' szívnek szeretetre-méltó kegyessége, mellyek valamennyi vonzó erők között a' leg-erőssebek, még az élet nélkül-való szerbe-is értelmesen bé vagynak nyomva; a' mint majd alább meg-látandgyuk, mikor a' szépségről értekezni fogunk. — Azt sem kell azonban el-felejtenuünk, hogy a' Természet az olyan állapotoknak, mellyek egyenesen és magokban ártalmasak, egy bizonyos vissza-üző és ellenes erőt adott. Az ostobaságot, melly a' lelket le-nyomja, és le alázza; a' fenékel-fordúltt gondolkodásnak módgyát; és a' szívnek gonofságát szinte olly hathatós; de undorodást-és útálatot-gerjesztő vonásokkal festette-le az emberi ábrázatra, mint a' léleknek jóságát. A' Természet tehát a' külső érzékenységek által kétféle-képp' illeti szívünket: a' jóra tudni-illik ingerli, a' rosszról pedig el-ijeszti.

Az eddig tett jegyzések nem hagynak többé bennünket a' szép Mesterségeknek belső bényegekről és mire-valóságokról kételkedni. Midőn az emberi leleményeket meg-szépíttük, azt kell tselekednünk, a' mit a' Természet az alkotmányoknak szépíttésével vísz végbe; és szinte abból a' szándékból kell a' *mesterséges miveket* meg-szépíttenuünk, mellyből a' Természet a' *Teremtés' miveit* meg-szépíttette.

A' szép Mesterségeknek tehát *első* kötelességek az, hogy a' Természetnek segedelmére légyenek, és azokat a' mesterséges állapotokat, mellyek szükségünknek meg-elégítésére fel-találtattak, mind meg-szépítsék. Ő-hozzájuk tartozik, hogy lakásainkat, kerteinket, házi eszközeinket, de kivált *nyelvünket*, úgy-mint valamennyi lelemények között a' leg fontosabbikat, kellemetességekkel fel-ruházzák; valamint azokkal a' Természet mindent fel-ruházott, valami tsak számunkra alkottatott. Nem ugyan egyedül tsak azért, (a' mint némellyek vélik) hogy ezekben a' kellemetességekben gyönyörködgyünk, hanem inkább, hogy a' lelkünk és szívünk, a' szépnek, jól el-rendelttnék, és illendőnek szelíd érdeklései által ki-pal-léroztatván, meg-nemesíttessenek.

De még fontosabb kötelesség az, *másodszor*: hogy a' szép Mesterségek, a' Természet' példája szerént, kivált-képp' a' *leg-valóságosabb javakat*, mellyektől a' mi boldogságunk egyenesen függ, a' szépségnek tellyes erejével úgy fel-fegyverkeztessék, hogy azoknak kedvellésére ellent-állhatatlanul ragadtassunk. *Cicero* azt látzik *L. 1. de Officiis* kívánni, hogy fija' elejébe az erköltsi Tökéletességnek képét *látható formában* állíthatná; bizonyosan el-hitetvén magával, hogy így ő abba ki-mondhatatlan indúlatozottsággal belé-szeretne. Ezt a' fontos szolgálatot nekünk a' szép Mesterségek valójában meg-tehetik. Az *Igazság*, és az erköltsi *Tökéletesség*, úgy-mint az embernek leg-szükségesebb javai; szintén a' leg-fontosabb

tárgyak-is, mellyeknek leg-bájosabb erővel való fel-fegyverkeztetéséről szorgalmatoskodni, a' szép Mesterségeknek kivált-képpen való tisztí kötelességek.

De még abban-is kötelesek *el-végre* az ő nagy Mesterjeket, a' Természetet, követni, hogy minden ártalmas állapotokat olly formákba öltöztessenek, mellyek azokat hathatósan meg-útáltassák velünk. A' gonofzságot, a' szarvas bünöket, és mindent, a' mi az erköltsi embereknek ártalmára lehet, olly érzékeny formákban kell nekik előnkbe állíttaniok, mellyek figyelmetességünket ugyan fel-gyerjesszék, de úgy, hogy, minek-utánna azokat jól szemünkbe vet-tük, örökre meg-útálljuk. Ezzel a' fortéllyal a' Természet igen helyesen él. Ki tartóztathattya-meg közüünk magát, hogy a' gonofzságnak jeleivel meg-béllyegezett *szionomiát* szinte olly nyomozó figyel-metességgel meg ne vizsgálja, mint a' minémüvel magát a' szépséget nézni szoktuk? A' földi Mesterek' taníttója, a' Természet, azt akarja ezzel, hogy sze-meinket a' rosszról el ne fordítsuk előbb, hanem csak, minek-utánna bennünk a' tellyes útálást fel-gerjesszette.

Ezekben a' jegyzésekben fekszik minden, a' mit a' szép Mesterségeknek mivóltokról, tzéllýokról, és mire-valóságokról mondhatunk. Az ő *mivóltok*, avagy belső béllýegjek, és természet-szerént-való hívatallyok az, hogy képzelésünk' tárgyainak *Eszthetikabéli*, vagy-is olly érzékeny erőt adgyanak, melly bennünket meg-állessen. Leg-főbb és leg-közelebb-való *tzéllýok*, a'

szíveknek hathatós illete. A' *hafzon* pedig, melly, ha velk helyesen élünk, belöllek származni szokott, egy-általlyában a' léleknek és a' szívnek ki pallérozásából 's meg-nemesítéséből áll. Az elsőt még itt egy kevéssé meg világosíttyuk; a' két utólsóról pedig majd a' következő tikkelyekben értekezünk.

Hogy a' szép Mesterségeknak *múvótok* az érzékeny erőnek, avagy az Eszthetikabéli tökéletességnek, a' képzelésbéli tárgyakkal való közléséből áll, ki-tettség akármellyik mesterséges mű-darabból, melly ezt a' nevet meg-érdemli. Mi által lesz a' beszéd, poézisbéli költeménnyé, vagy az embernek járása, tántttá? Mikor érdemli-meg valamely festés, hogy képnek? vagy valamely szerfzám' tartós pengése, hogy muzsikabéli darabnak neveztessek? Mi-képp' lesz a' ház az Építő-mesterségnek mű-darabjává? Mind ezeket bizonyára tsak akkor esméri magok' saját miveiknek a' szép Mesterségek, ha a' Mesterektől ki-dolgoztatván, *érzékeny kellemetességek* által képzelésünket magokra édesítik. A' Történet-író a' meg-esett dolgot úgy beszéli-el, a' mint igazán meg-történt; a' Poéta pedig úgy, a' mint gondollya, hogy, szándéka szerént, a' szívet leg-hathatósabban meg-illetheti. A' közönséges Rajzoló úgy téfzi szemünk' elejébe a' látható tárgyat, a' mint magában vagon; a' Kép-író pedig úgy, a' mint külső érzékenységinket leg-erősebben meg-érdekli. Míg a' közönséges ember a' benne fel-lobbanó indulatot minden meg-fontolás nélkül-való járása, vagy ugrása, és tagjai-

nak vonogatásai által mutattya-ki; addig a' Tántzos ennek a' járásnak, ugrásnak, és tag-vonogatásnak szépséget és rendet ad. A' szép Mesterségeknek megírtt mivóltokról tehát nem kételkedhetünk. Lássuk már most azoknak leg-főbb tzéllýokat.

*A' szép Mesterségeknek Tzéllýok, és leg-főbb
Hafznok.*

Szinte olly bizonyos az-is, hogy a' szép Mesterségeknek leg-közelebb-való tzéllýok, a' szívekünk hathatós illetése. Meg nem elégefznek õk azzal, hogy azt, a' mit elõnkbe terjesztenek, meg-értsük, és könnyen meg-fogjuk; hanem azonn vagynak kivált-képpen, hogy az elõnkbe-állított tárgyak által a' lelkünk és szívünk mozdulásba hozattassék. Mire-nézve, úgy állíttýák azokat elõnkbe, a' mint érzékenységeinknek és képzelésünknek leg-inkább tetfzenek. Még akkor is, mikor szívünkbe fájdalmas töviseket akarnak erefzteni, a' fülnek az ékes hangzással és harmoniával, a' szemnek pedig a' szép formákkal, a' világosságnak és az árnyéknak kellemetes változtatásával, 's a' színeknek ragyogásával hízelkednek. Mosolyognak még akkor-is, mikor szívünket keserüséggel akarják meg-tölteni. Így õk, míg minket arra kényszeríttenek, hogy magunkat az elõ-állított tárgyak' érdekléseinek egésszen oda engedgyük, lelkünknek valamennyi tehetségeit annál könnyebben meg-hódíttýák. — Valóságos Szirének õk, kiknek énekétõl ellent-állhatatlanúl el-ragadtatunk.

De a' szíveknek efféle meg-hódíttása tsak egy más, *távolabb-való és felségesebb tzélnak*, el-érésére szolgál, mellyhez egyéb-képpen nem juthatunk, hanem ha a' szép Mesterségeknek bájos erejével helyesen élünk. E' felségeseb tzélra-való intézés nélkül a' Műzsák tsak veszedelmes Tsábítottók vólnának. Kitsoda kételkedhetik tsak egy szempillantásig-is, hogy a' Természet az érzékeny kellemetességnek el-fogadására-való tehetséget lelkünknek nem egy más felségeseb szándékból adta legyen, hanem tsak egyedül azért, hogy bennünket az efféle kellemetességben-való rendetlen gyönyörködésre édesítsen, és érzékenységinknek az illyetén hiú kedvezésekkel hízkelgedgyék? Ha senki sem mérészi azt állítani, hogy a' Természet a' fájdalom' érzésére-való tehetséget tsak egyedül azért adta legyen nekünk, hogy bennünket kínozzon: ki hitesse-el magával, hogy a' kellemetesnek érzésére való tehetség ellenben tsak a' múlandó tsiklandást tárgyazza? Tsak a' gyenge-fejűek nem veszik észre, hogy az egész Természetben a' tökéletességre és tehetőségre tzéloz minden. Ugy szinte tsak a' könnyen-gondolkodó Mesterek hitethetik-el magokkal, hogy hívatallyoknak meg-feleltek, ha talán a' léleknek tehetségeit kellemetes képek által, minden felségeseb tzél nélkül, fel-ingerlették.

Fel-jegyeztük már előbb, a' mi a' nélkül-is világos, mire fordítsa a' Természet a' Szépnek kellemetességeit. Jelei ezek mindenütt, és mint-egy édesgető horgai, a' jónak. Így a' szép Mesterségeknek-is

az érzékeny kellemetességekkel arra kell élniek, hogy azok által figyelmetességünket a' jóra vonnyák, és hogy bennünket ennek ízeretetére felgerjesszenek. Ez a' ő *távolabb-való, de leg-felsőgesebb tzellyok*; és tsak ebben a' tekintetben fontosak ők az Emberi Nemzetnek; tsak így érdemlik-meg, hogy a' Böltséktől és az Országló Tejedelmektől dajkáltassanak: mivel így a' bölts Politikának szorgalmatosága által az emberek' böldegításának leg-jelesebb eszközeivé lehetnek. —

Tegyük-fel, hogy a' szép Mesterségek abban a' tökéletességben, mellyre alkalmasak, valamellyik Nemzetnél közönségesek lettek; és vizsgáljuk-meg el-végre azokat a' külömb-féle *hajznokat*, mellyek belölk erre a' Nemzetre számazni fognak. Valamit az ember az ilyen Tartományban lát, vagy hall, az a' szépségnek és a' kellemetességnek bélyegeit mind magán viseli. Itt az embereknek lakó helyei, az ő házaik; a' mivel élnek, a' mi körülöttök vagy; és kivált-képp' amaz el-kerülhetetlenül szükséges, és olly annyira tsudálatos eszköz, mellyel az ő gondolattyaikat és hajlandóságaikat másokkal közlik, a' Nyelv: a' jó ízlésnek és az elmének szorgalmatos munkálkodása által mind szép, mind tökéletes. Semmit nem láthat a' szem, semmit nem hallhat a' fül, hogy egeszer-'s-mind a' belső érzékenységek-is a' rendnek, a' tökéletességnek, és az illendőnek érdekléseitől meg ne illetődgyenek. Mindenik tárgy az ollyan állapotoknak vizsgálására ingerli a'

lelket, mellyek által ki-palléroztatik, meg-nemesítte-
 tik; míg az-alatt a' kellemetes érzések, mellyek min-
 denik tárgytól fel-ébredtetnek, a' szívnek minden
 rejtekeit egy bizonyos nemes érzékenységgel egésszen
 bétöltik, 's el-foglallyák. A' mit a' Földnek leg-
 kiesebb vidékiben a' Természet végbe vívz, azt tselek-
 szik a' szép Mesterségek ott, a' hol meg nem romlott
 ságárokkal tündöklenek. Az olyan emberben, a' ki-
 nek lelke és szíve, a' meg-írtt mód szerént, a' töké-
 letességnek minden-féle nemeitől szünet-nélkül illette-
 tik, a' lelki tehetségek szükség-képpen ki-fejtődnek, és
 egyenként ki-is palléroztatnak; a' természet-szerént
 való nyers embernek ostobasága és érzéketlensége
 ki-párolog lassanként belőlle; és egy olyan állat-
 ból, melly talán nem különben vad vólt, mint akár-
 melly egyéb erdei állat, valóságos ember formálta-
 tik, a' kinek lelke számtalan kellemetességekkel bir,
 és gondolkozása' módgya által valamennyi ember-
 társaitól szeretetet érdemel.

A' melly kevesen vagynak, a' kik által-látnák
 és meg-ismérnék, olly tagadhatatlanúl igaz, hogy az
 ember az ő belső formálásának leg-fontosabb részét a'
 szép Mesterségeknek közfönheti. Ha egy részről azt az
 észit, és mérésztséget tsudálom, mellyel a' régi *Cynikusok*,
 egy olyan Népnek közepette, melly a' szép Mester-
 ségekkel való vissza-élés által a' puhaságba és mér-
 tékletlen pompába merült vólt, a' nyers Természetnek
 eredeti állapottyára vissza-térni igyekeztenek: más
 részről az ő hál'adatlanóságok, mellyel a' szép Mes-

terségeket olly alá-való-képpen illették, egész haragomat fel-gerjeszti. Honnan vetted, Diogenes! azt a' finom elmésséget, mellyel Polgár-társaidnak esztelenségeit olly élesen meg-tsúfoltad? Honnan támadott benned az az érzésbéli sikeres tehetség, melly veled az esztelenségeket, ha mindgyárt a' böltseségnek formájába vóltak-is rejtve, olly elevenen meg-érezte? Mi képp' hitethetted el magaddal, hogy Athénában, vagy Korinthusban, a' nyers és bárdolatlan természet-re egésszen vissza-térhets? Nem nyilván-való lehetetlenség-e, hogy egy ollyan Tartományban *Cynikus* légy, a' hol a' szép Mesterségek az ő egész erejeket ki-terjesztették? Előbb egy italt kellett vólna tenned Lethe' vizéből, melly szívedben a' szép Mesterségeknek minden érdekléseit és nyomdokit el-törölye: de az-után a' Görögök között többé nem élhettél vólna, hanem hordódat a' Szittyai Népeknek leg-kissebb és leg-alább-való csoportyához kellett vólna hempelygetned, hogy ott magadnak egy ollyan lakó-helyet találly, mellyben állományaid szerént élhets és gondolkodhassál. És te, jobb Diogenes az újjabb Görögök között, tiszteletre- és tsudálkozásra-méltó *Rousseau*! Ha előbb a' Múzsáknak mindent vissza-adtál vólna, a' mivel nékik tartoztál, minek-előtte ő ellednek nyilván-való panaszodat meg-tetted; ez a' te vádolásod bizonyyára senkit meg nem illett vólna. A' te egyéb-aránt nagy szíved nem érzette, vagy leg-alább nem akarta meg-vallani, mennyivel tartozzál azoknak, a' kiket-Hazádból számkivetni akartál.

A' szép Mesterségeknek leg-közelebb-való tzé-lyok tehát a' szíveknek hathatós illetéséből; távólabb-való tzélyok abból, hogy ezen illetések által bennün-ket a' jónak szeretére gerjesszenek; a' leg-főbb hafzon pedig, melly belőlök származik, a' léleknek palléro-zásából, és a' szívnek nemesítettéséből áll. — Lássuk már most különösebben azokat a' hafznokat, mellyek a' szép Mesterségekből a' Polgári Társaságokra szár-mazhatnak.

A' szép Mesterségeknek polgári Hafznaik.

Az eddig tett jegyzések tsak egy-általlyában a' szép Mesterségeknek ama' leg-közönségesebb foga-nattyát illeték, melly a' pallérozott és nemes ér-zékenyességből, avagy, ismértesebb neve szerént, a' szépnek ízléséből áll. És tsak ezen egy hafzon-is elégséges lehetne, a' hál'-adatos embert arra birni, hogy a' Muzsáknak templomokat és óltárokát épít-sen. Az olyan Nép, melly a' Szépnek ízlésével bir, általlyában szóllván, mindenkor tökéletesebb embe-rekből áll, mint-sem az, melly még a' jó ízlésnek erejét nem érzette. De a' szép Mesterségeknek ezen drága és meg-betsülhetetlen foganattya, tsak merő készület még, ama' felségesb hafznokra, mellyek azokból származni szoktak. Még ennél-is sokkal betse-sebb gyümölsöket hoznak ök; jól-lehet tsak az olyan földben, melly a' jó íz által szorgalmatosan mivel-tetik.

Az olyan Nemzetnek, melly bóldog akar lenni, szükséges előfför, hogy jó, és mind nagyságához, mind tartományához szabott törvényei légyenek. Ezeknek szerzése az értelemhez tartozik. — Szükséges másodszor; hogy az ilyen Nemzetnél, bizonyos fő vélekedések és képezetek, mellyek a' valóságos nemzeti *karaktert* támogassák, olly eleven formákban, a' mint tsak lehetséges, minden egyes Polgárnak szemei előtt forogjanak, hogy azoknak segedelmével nemzeti szív-bélyegét mindenkor fenn-tartsa; valamint el-végre az-is, hogy a' fontosabb alkalmazásoknál, holott a' túnyaság, vagy a' hathatós bűntudat a' kötelességgel öfzve-ütközik, mindenkor kéznél légyenek az afféle módok és eszközök, mellyek a' kötelességnek indítóbb kellemetességet és ingerlőbb erőt adgyanak. És ezt a' szolgálatot a' szép Mesterségek leg-szerentsésebben meg-tehetik. Ezer alkalmazások van nékiek arra, hogy az említett fő vélekedéseket és képezeteket mind-úntalanúl fel-ébresszék, és el-törölhetetlenekké tegyék; és tsak ők képesek egyedül, a' meg-írtt különösb alkalmazásoknál az embert, minek-utánna már előre szívét a' főnomabb érzékenységre el-készítették, egy belső édes erőltetés által kötelességének tellyesítésére kényszeríteni. Tsak ők egyedül, kik különösb munkájik által a' derekasb szívnek akármellyik tökéletességét, hajlandóságát, vagy helyesb tselekedetét, tellyes kellemetességgel fel-ruházva, előnkbe állíthá tyák. És, ha ezt meg-tselekszük, mellyik érzékeny lélek állhat

ellent az ő vonzó erejeknek? vagy, ha bájló erejeket arra fordítták, hogy a' szarvas véteket, a' gonofzságot, vagy az ártalmasb tselekedeteket, természettyeknek útálatosságára, és következéseiknek veszedelmességére nézve, előnkbe terjesszék; kitsoda leffz olly vakmerő, hogy azokhoz a' maga' szívében csak egy fizikrányi hajlandóságot-is meg-szenvedgyen?

Az ollyan embert, a' kinek képzelő tehetsége a' Szépnek érzésére, és szíve a' jóhoz-való hajlandóságra elegendő-képpen el vagon készítve; a' szép Mesterségekkel-való bölts és helyes élés által mindenre fel-birhattjuk, a' mire egyéb-aránt alkalmas. A' Filozofus a' fáradságosan ki-nyomozott gyakorlás-béli valóságokat, az Országok' Szerzőji az ő törvényeiket, az Emberi Nemzetnek Baráttya az ő jó-vóltú *plánumait*, az országló Fejedelem az ő nemes igyekezeteit, mellyek által a' Polgárral a' maga' saját boldogságát meg-éreztetni, és őtet arra birni akarja, hogy tulajdon hasznát be-süllye; soha bizonyyára szerentséebben közönségesekké nem tehetik, mint-szen ha azokat a' szép Mesterségek' Dajkájinak, a' Mestereknek, által-adgyák. Ezek a' Férjfiak, kik a' Múzsákkal szoros szövetségben állanak, mint annyi Orfeusok, az embereket, még akarattyok ellen-is, de szelíd és kellemetes erőszak által, szorgalmas tellyesítésére fogják birni valamennyi kötelességeiknek, mellyek az ő boldogságokat elő-mozdítták.

A' szép Mesterségek tehát el-kerülhetetlenül szükséges Társai annak a' Böltseségnek, melly az embe-

rek' boldogságáról szorgalmatoskodik. Ez ugyan jól tudgya, minek kellene az embernek lenni? sőt ki is jegyzi néki az útat a' tökéletességre, és az evvel szükség-képpen egybe-kaptsoltt boldogságra. De erőt, ennek a' nehéz és sokszor meredek útnak meg-járására, nem adhat. Ezt csak a' szép Mesterségek egyengethetik-meg; csak ezek hintik-bé virágokkal, mellyek az ő kellemetes illatt yok által az Utazót vöndorlásának folytatására ellent állhatatlanúl édesíttik.

És ezek a' ditséreték nem olly hiúk, hogy csak egy szempillantásig tündérkedgyenek, az-után pedig, mihelyt az élnék sűgárai reájok esnek, könnyű gözélékek gyanánt el-öfzollyanak. A' miket mí a' szép Mesterségekröl mondunk, azok valóban az emberi természettel-is minden-képp' meg-eggyeznek. Az értelem semmit sem tesz egyebet, hanem hogy velünk a' tárgyat meg-ismérteti; és az efféle ismértetésben semmi ollyas erő nem fekszik, melly bennünket a' foglalatosságra ingerlène. Ha azt akarjuk, hogy valamelly valóság erre nézve tehetös légyen, meg kell azt a' jónak formája alatt, nem annyira az észzel *ismértetni*, mint-sem inkább a' szívvel *éreztetni*; mert csak az illyen éreztetés ingerli-fel az embernek kívánó tehetségeit. Ezt magok-is által-látták a' Stoikusok. Mert, ámbár az ő leg-főbb ingyekezetek oda tzelozott, hogy minden érzést meg-fojtsanak, és az egész lelket tsupa észzé változtassák: az ő *Fiziológiájok* még-is, melly most *Metafizikának* neveztetik, teli völt képekkel és költeményekkel, mellyek a' képzelö

tehetség által az érzést fel-ingerelleyék ; sőt egy felekezet sem vólt ennél szorgalmasabb abban, hogy az észnek állításait Eszthetikabéli, avagy érzékeny erővel fel-ruházza. A' vad ember tsupa goromba érzékenységből áll, melly a' baromi életet tárgyazza; az olyan ember, a' millyent a' Stoikusok formálni akartak, de nem formálhattak, tsupa ész, tsupa eszmélkedő, és soha nem foglalatoskodó Való lett vólna; az pedig, a' kit a' szép Mesterségek formálnak, mind a' kettő között szintén hözepett áll: az ő érzékenyessége pallérozott, és olyan, melly az embert az erkölcsi életre nézve tehetössé téfzi.

De mindent meg kell azonban vallanunk. A' szép Mesterségeknek ingerlő erejével könnyen vissza lehet élni az emberek' romlására. Mert a' pallérozott érzékenyességből veszedelmes következesek támadhatnak, ha tsak állandó-képpen az észnek vezérlése alatt nem marad. A' Szerelmeseknek tündéres tséltsapásai, a' relígyiúi és politikabéli indulatoskodások, az eszelős Felekezeteknek, Szerzeteknek és egész Népeknek fenékkal-fordúlt lelke, mi egyéb vallyon, hanem-ha józan észtől el-hagyatott, és a' mértékletlenségig üzött finomabb érzékenyesség? És innen származik a' *Sziberitákéhoz* hasonló puhaság-is, melly az embert egyg ereje-szakadtt, el-kényeztetett, és útálatos alkotmányá téfzi. Mivóltára nézve, egyg és ugyan-azon érzékenyesség, melly a' Bajnokokat és a' Bolondokat, a' Szenteket és a' Gonofz-tévöket formállya. És, ha a' szép Mesterségeknek ereje

áruló kezekre jut, akkor ez a' jeles orvosság halálos méreggá válik; mivel sokszor még a' gonofzságok-is a' Tökéletességnek fzeretetre-méltó formába öltöznek. Mire nézve a' meg-tsalattatott ember belső részegségében szinte a' Tsábittónak karjai közzé tán-torog, hol bizonyos vezedelmét leli. A' Mesterségeknek tehát szükség-képpen az ész' vezérlése alatt kell maradni.

Kivált-képpen-való hafznaikért meg-érdemlik, hogy azokat a' Politika minden lehetséges módokkal támogassa, serkentesse, és a' *Polgároknak valamennyi rendei közzé el-terjessze*. Mivel pedig azokkal vissza-is lehet élni, szükséges, hogy foglalatosságaiknak ismét a' Politika határok-at-is vessen. Tsak már a' jó ízlésnek hafznaira és a' rossznak káraitra nézve-is, a' hol igazán bölts Törvény-szerzés vagyon, meg nem kellene a' Polgároknak engedni, hogy házaik vagy kerteik által, mellyeknek külső és belső részeiben édesgető pompa, de egyfzer-'s-mind rendetlenség, illetlenség, vagy éppen esztelenség-is uralkodik, az ő Polgár-társaiknak helyes ízlését meg-rontsák. Meg nem kellene senkinek engedni, hogy mesterségét üzze, míg ennek próbájin kívül, eszének és derekas gondolkozása' módgyának-is jeles próbájit nem adná. A' Törvény-szerzőnek fontos kötelessége, arra vígyázni, hogy nem tsak a' nyilván-való épületek és emlékeztető jelek, hanem még a' gépelyes mesterségeknek-is valamennyi látható tárgyai, a' jó ízlésnek bélyegét magokon visellyék: valamint arról méltán szorgalmatos-

matoskodik, hogy nem csak a' pénz, hanem még az értzből-való eszközök-is, igaz értékeiknek béllyegét magokon hordozzák. A' böls Fejedelem nem csak azonn iparkodik, hogy a' nyilván-való pompák, ünneplések, és szokások, hanem még a' magánosb ünnepek, és a' különösebb szokások-is, a' szép Mesterségek által a' Polgárok' szíveit, mennél hathatóssabban és hasznosabban lehet, meg-illessék.

De kivált képp' a' leg-nemesebb foglalatosságinknak leg-közönségesebb és leg-fontosabb szerzője, a' Nyelv, különös figyelmetességet érdemel azoktól, a' kikre a' Polgárok' boldogságának gondviselése bízottatott. Az egész Nemzetnek ki-mondhatatlan kárára vagyon, ha az ő anyai nyelve vad, gyomos, nyers, hajthatatlan, és a' finomabb |érzéseknek 's az elmésebb gondolatoknak ki-fejezésére alkalmatlan. Nem nevelkedik-e az ész, a' jó ízlés, valamint az ezekkel való józan élés, szinte azon mérték szerént, a' mi képp' a' Nyelvnek tökéletessége gyarapodik? Hiszen a' Nyelv, belső mivóltára nézve, nem-is egyéb, hanem a' testi jelekbe öltöztetett ész és ízlés. Miért kellene tehát az illy fontos állapotot a' tsupa esetre, vagy az ezelős Agykaponyáknak rongálására hagyni? Ha igaz az, hogy Párisban a' negyven tagokból álló híres Akadémia csak azért állítottatott-fel, hogy a' nyelvnek mívelése által a' Frantzia Nemzetnek ditsősége ki-terjesztessék: a' Szerző ezt a' dolgot bizonynyára csak leg-gyengébb világosságában látta. Többet nyert ő ez által a' tsupa tündöklő ditsőség-

nél; úgy-mint a' józan érznek és a' jó ízlésnek gyarapodását, és az egész Nemzetre-való ki-terjedését. A' mí Országainkban erre nézve hihetetlen a' gondatlanság. Ama' fontos eszköz, mellyel az embert az oktalan állatok' alatsonságából ki lehetne vonni, tsupa semminek tartatik. Akármellyik Elztelenek szabad, a' kalendáriomokban, könyvekben, futó darabokban, prédikátziókban, az egész Nemzettel egygy olyan nyelven gagyogni, melly vadsággal, szarvas hibákkal, és kábaságokkal teli van. Még az Ország-lók' Felségének-is, midön a' parantsolatokban az egész Néppel, mint ennek Attyai 's Vezérei, beszéllenek, olly beszédet téznek ajaki közzé, melly rendetlenségekkel tömve van, és a' jó ízlésnek minden leg-kisebb nyomdoka nélkül-is szükölködik. A' Néző-játékban majd tsak nem valamennyi szép Mesterségek mind egybe kaptsollyák erejeket. Egyedül tsak eből-is meg-betsülhetetlen eszköz válhatnék az embernek ki-pallérozására: és a' Teátrum még-is többnyire szinte az, melly sok helyekenn a' jó ízlést leg-inkább meg-rontya. Nem kellene-e, valamint a' pénznek, úgy a' szép Mesterségek' miveinek hamisíttása ellen is büntető törvényeket szabni? Mi-képp' lehessenek a' szép Mesterségek igazán hasznosak, ha velek visszaélni, minden bolondnak meg-engedtetik?

Ha a' szép Mesterségekkel arra, a' mire természettyek szerént alkalmasak, úgy-mint az emberi boldogságnak elő-mozdítottására akarunk élni; szükséges, hogy a' velek-való élésnek helyes módgya az

Országlásnak politikabéli *szisztémájába*, mint ennek mivólti része, bé-vételessék: hogy azoknak mivélése, a' köz jót eszközlő foglalatosság gyanánt, a' közön-séges tárházból támogattassék; és hogy el-végre az ő mű-darabjaik még a' leg-közön-ségesebb Polgároknak alaton kunyhójikba-is bé-hassanak.

Ezeket a' javallásokat némelly Al-Politikusok sikeretlen állításoknak, és talán még a' Filozofusok-is hazfontalan elme-futtatásoknak fogják tartani. De hiszen mi sem tarthatyuk azokat egyebeknek mind-addig, míg a' Politikának mostani lelke és mostani vélekedései, meg-másolhatatlan törvény. és valóságok gyanánt, uralkodni fognak. A' hol a' külső hatalom, a' kéz kintsek, és a' mik ezeket meg-gyarapíttyák, az Orzágnak leg-főbb és majd tsak nem eggyetlen eggy ügyei gyanánt vadásztatnak; ott mi-is azt java-sollyuk, hogy a' szép Mesterségek számkivettessenek, és a' Politikusoknak, kik a' köz ügyeket viselik, a' Római Poétával azt kiáltjuk: *O! Cives, Cives! quaerenda pecunia primum est, Virtus post nummos.*

Nem lessz talán hazfontalan munka, ha itt a' szép Mesterségeknek hajdani és mostani sorsait röviden le-rajzollyuk, és azzal a' képpel, mellyet róllok az eddig-tett jegyzésekben le-festettünk, öfzve-hasonlíttyuk.

(Következik: a' szép Mesterségeknek hajdani és mostani Sorsok: az-után pedig sommás Theoriájok.)

VERSEGI.